

Hans Veldman

## De lange weg van een momentopname

Amerikaanse verkiezingen worden sinds 1964 door het Zuiden bepaald

*De Academische Boekengids* 48, januari 2005, pp. 22-23.

**De klassieke strijd tussen liberalisme en conservatisme is in de Verenigde Staten door de laatste stroming al lang geleden gewonnen. Mede dankzij een wisseling van rollen tussen de Republikeinen en de Democraten. Dat gebeurde al in 1912.**

De strijd tussen **John Kerry** en **George W. Bush** maakte opnieuw duidelijk dat bijna alle Amerikaanse presidentsverkiezingen handelen over de vraag welke belangen de meeste ruimte moeten krijgen: die van de overheid of die van de particuliere sector. Het is de klassieke tweestrijd tussen liberalisme en conservatisme waarmee iedere generatie zich geconfronteerd ziet. Behalve deze ideologische tegenstelling kenmerkte de verkiezingscampagne van 2004 zich door een historisch patroon van doelgroepbenadering. In de wetenschap dat het stemgedrag van de Amerikaanse middenklasse en de zwevende kiezer bepalend is, ontteden de kandidaten zich gedurende de campagnes steeds meer van hun politiek-ideologische imago en presenteerde zowel Bush als Kerry zich in sociaal beladen clichés waarin stevast werd teruggegrepen op traditionele en gemeenschappelijke waarden.

In het uiterst informatieve en goed geschreven *Presidential Campaigns* maakt **Paul F. Boller** duidelijk dat de Amerikaanse verkiezingsstrijd zich ook in het verleden vooral richtte op de twijfelende kiezers, waardoor een kleine misstap van de kandidaat meestal desastreus gevolgen had. Zo waagde in 1992 George Bush sr. het even op zijn horloge te kijken tijdens een televisiedebat met Ross Perot, met als gevolg dat de kiezers hem niet meer *compassionate* vonden en een groot deel van de middenklasse op Ross Perot of Bill Clinton stemde. De Republikein Robert Dole verging het in 1996 helemaal slecht. Dole's relatief hoge leeftijd had aanvankelijk geen nadelige invloed op zijn imago, maar dat veranderde toen hij na een toespraak van het podium viel. Nadat de kranten Dole vergroot hadden afgebeeld met invalide onderarm in de lucht en een van pijn doortrokken gezicht liggend op de grond, begon menig kiezer zich af te vragen of hij fysiek wel in staat zou zijn het zware ambt van president te vervullen.

Kenmerkend voor de Amerikaanse presidentsverkiezingen is dat zowel kiezer als kandidaat vaak tot het laatste moment over de uitslag in het ongewisse verkeert. Het fenomeen 'too close to call' wordt ten onrechte louter geassocieerd met de campagne van 2000 tussen Al Gore en George W. Bush. In de vorige eeuw werden minstens acht campagnes op het laatste moment beslist. Zo was in 1960 de strijd tussen John F. Kennedy en Richard M. Nixon tot op het allerlaatst een nek-aan-nekrace en werd in 1948 de overwinning van Harry S. Truman bekend nádat de meeste Amerikaanse kranten *Dewey defeats Truman* gekopt hadden. Minder bekend, maar even spectaculair, waren de presidentsverkiezingen van 1916. Tot twee dagen na Election Day bleef het onzeker of Woodrow Wilson zou terugkeren in het Witte Huis. In eerste instantie leek het erop dat diens tegenstander, de Republikein Charles Evans Hughes, had gewonnen. Op het moment dat de eerste uitslagen binnenkwamen, logeerde Hughes in het hotel Astora in New York. Hij werd omringd door enthousiaste medewerkers die hem verzekerden dat hij met een gerust hart naar bed kon gaan. Het wachten was alleen nog op een telegram van Wilson waarin deze zijn nederlaag toegaf. *The New York Times* en late edities van andere in het oosten gedrukte kranten hadden al geopend met een foto en de kop *PRESIDENT CHARLES EVANS HUGHES*; op het gebouw naast het hotel was een neonlicht gaan flikkeren met de letters H.U.G.H.E.S. Maar naarmate de nacht vorderde, en de uitslagen binnenkwamen uit staten waar de communicatie langzamer verliep, bleek dat niet Hughes maar Wilson had gewonnen. Toen een journalist in de vroege morgen van 8 november van een receptioniste in hotel Astora te horen kreeg dat 'de nieuwe president geen interview kan toestaan en in diepe slaap verkeert', beet hij haar toe: 'Laat Hughes maar slapen, maar vertel hem als hij wakker is dat hij niet langer president is.'

'DE REPUBLIKEINSE PARTIJ KWAM AANVANKELIJK OP VOOR EEN STERKE FEDERALE STAAT EN RASSENGELIJKHEID. DOOR HAAR STEUN AAN DE CONSERVATIEVE TAFT IN 1912 WERD ZIJ DE PARTIJ VAN DE MARKT, TEGEN DE FEDERALE STAAT EN VOOR DE RECHTEN VAN DE STATEN..'

Bollers boek bevat naast al deze aardige anekdotes een goed overzicht van de keerpunten in de geschiedenis van de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Grofweg zijn er vier ijkpunten: 1916, 1932, 1964 en 1980. In 1916 boekte Wilson zijn spectaculaire herverkiezingstriomf doordat hij met steun van 'labor' en het platteland het westen en zuiden Democratisch had gemaakt. Hiermee herstelde hij de oude agrarische coalitie van voor de Amerikaanse Burgeroorlog, gericht tegen het financiële en industriële noordoosten, en legde hij de basis voor de toekomstige campagnestrategieën van de Democratische Partij. In 1932 bouwde Franklin Roosevelt deze zuidwestelijke basis uit met een geweldige overwinning in de grote steden in het noordoosten. Roosevelt maakte een alliantie van boeren, arbeiders en minderheden tot de ziel van de meerderheidspositie die de Democratische Partij tussen 1930 en 1970 zou innemen. Gedurende vier decennia was de Amerikaanse politieke cultuur liberaal georiënteerd;

campagnes die waren gestoeld op een conservatief 'platform' waren gedoemd te mislukken. Vandaar dat politieke analisten in 1964 de verkiezingsoverwinning van Lyndon B. Johnson op de als halfdooit afgeschilderde conservatieve Republikein Barry Goldwater opvatten als een vanzelfsprekende voortzetting van het liberale erfgoed. Maar daarmee gingen zij voorbij aan de omslag die zich had voorgedaan binnen het electoraat. Want de senator uit Arizona behaalde in vijf zuidelijke staten klinkende overwinningen. Goldwaters victorie in het zuiden was zelfs zo overtuigend dat sinds 1964 de Republikeinse Partij haar verkiezingsstrategie richt op het zuiden en westen, op de zogenaamde Sun Belt, de regio die begrensd wordt door de 37ste breedtegraad en die zich uitstrekt van zuidelijk Californië naar het zuiden van Florida. Deze regio's, waar weinig sympathie heerst voor homohuwelijken of de vroegtijdige afbreking van zwangerschappen, bepalen sinds 1964 de uitkomst van de presidentsverkiezingen. Zo sterk, dat sinds dat jaar de Verenigde Staten geen president meer gekend hebben die uit het noorden of het oosten afkomstig was.

*Presidential Campaigns* laat zien dat de 'southernisation' van de Amerikaanse politieke cultuur het voor Kerry haast bij voorbaat onmogelijk maakte de verkiezingen te winnen. Patriotisme en eerbied voor de vlag maken een belangrijk deel uit van de zuidelijke politieke cultuur; dit is ook de reden waarom Ronald Reagan in 1980 met filmpjes vol pastorale taferelen en patriottische country-and-western muziek een 'feel-good' strategie hanteerde. Zijn verkiezingscampagne in 1980 maakte korte metten met Carter en diens aanhang van 'liberals, lefties en meatballs', die eens geprotesteerd hadden tegen het Amerikaanse beleid in Vietnam. 'God Bless America' was de trotse boodschap van de Great Communicator, en met een stevig defensiebeleid kon de ongereptheid van de verheven natie beschermd blijven. Hoewel Reagan in 1980 in bijna alle staten won, had hij naar eigen zeggen de klinkende overwinning nooit kunnen behalen zonder de steun van de regio's waar de 'zon lekker schijnt'. In 2000 versloeg Bush met deze 'southern strategy' Al Gore en de in september 2004 gehouden Republikeinse conventie en de verkiezingsstrategie van Bush II maakten duidelijk dat ook de laatste campagne gedomineerd werd door deze zuidelijke politieke cultuur.

Belangrijk te constateren, is dat de Europese media te weinig oog hebben voor de historisch gegroeide verschillen tussen Democraten en Republikeinen. Hierdoor berichten zij oppervlakkig over de Amerikaanse presidentscampagnes. In het indrukwekkende *Grand Old Party. A History of the Republicans* betoogt de historicus **Lewis L. Gould** met verve dat het kritieke keerpunt van de Republikeinse Partij in 1912 ligt, omdat in dat jaar de gevestigde partijorde ervoor koos om de zittende president William Taft (1909-1913) te steunen en zich af te wenden van de radicalere Teddy Roosevelt. Volgens Gould symboliseerde deze keuze de conservatieve draai die de leidraad van de Grand Old Party in de twintigste eeuw zou zijn. De Republikeinse Partij kwam aanvankelijk op voor een sterke federale staat en rassengelijkheid. Maar door haar steun aan de conservatieve Taft in 1912 werd zij de partij van de 'markt, tegen de federale staat en voor de rechten van de staten'. In het overzichtswerk *Party of the People. A History of the Democrats*, benadrukt **Jules Witcover** eveneens dat door de splitsing in 1912 tussen de Republikeinen en Roosevelt, de Democraten met Wilson als presidentskandidaat de verkiezingsoverwinning in de schoot geworpen kregen. Het belangrijke gevolg was dat vanaf dat moment de van oudsher conservatieve Democraten zich ontwikkelden tot een beweging die voor meer overheidsinvloed en sociale verandering was.

'IN VERGELIJKING MET DE SNELLE NIEUWE MEDIA WORDEN DE AFBEELDINGEN IN DE OUDE MEDIA LANGER VASTGEHOUDEN EN HEBBEN ZE HIERDOOR EEN GROTE EN INDRINGENDE INVLOED OP DE BEELDVORMING VAN HET ELECTORAAT.'

Na lezing van beide boeken blijft de vraag wat nu eigenlijk een Amerikaan tot Democraat of Republikein maakt. Behalve dat de partijen aan het begin van de twintigste eeuw in ideologische zin stuivertje wisselden, liepen in de jaren zeventig en tachtig in het zuiden heel veel Democraten over naar de Republikeinen, boos dat ze waren over het volgens hen te vooruitstrevende burgerrechtenbeleid van hun partij. Een eenduidig antwoord op de hierboven gestelde vraag is dan ook niet te geven. De politieke verschillen per regio zijn te groot en te gecompliceerd om een algemene typering van 'de Democraat' of 'de Republikein' te geven. Misschien is dit dan ook de reden dat campagnes zo matig op inhoud en vooral op beeldvorming gericht zijn. Uit **Alan Brinkley's** schitterende *The New York Times Campaigns* wordt overduidelijk dat het gilde van fotografen nog steeds een overweldigende invloed heeft op de perceptie van het electoraat. Beroemd is bijvoorbeeld de foto van het 'keukendebat' in 1959 tussen Richard Nixon en Nikita Chroesjtsjov. Daarop lijkt de Amerikaanse leider zijn Russische collega de les te lezen over de Amerikaanse standvastigheid in het terugdringen van het communistische gevaar. Beiden kijken elkaar diep in de ogen terwijl Nixon zijn vinger in de borst van Chroesjtsjov prikt. In werkelijkheid plaagde Nixon de Russische leider en pochte hij wat over de Amerikaanse welvaart. Dat nam niet weg dat tijdens de presidentscampagne van 1960 het Republikeinse verkiezingscomité de foto in een grote oplage liet circuleren en deze uitvergroot ophing in de conventiehal. Dit alles om de indruk te wekken dat Nixon 'tough on communism' was. Opvallend was dat het Democratische verkiezingsteam geen poging ondernam de ware betekenis van de foto te onthullen. De politieke strategen van JFK vonden een dergelijke exercitie zinloos, omdat zij zich realiseerden dat de foto een vast onderdeel uitmaakte van het beeldgeheugen van het electoraat.

Hoewel het electoraat in de beeldvorming over de presidentskandidaat sterk beïnvloed wordt door ontbijtshows, 24-uur-newschannels en het internet, blijft de fotograaf een belangrijke factor bij het vormen van de perceptie van de kiezer. In vergelijking met de snelle nieuwe media worden de

afbeeldingen in de oude media langer vastgehouden en hebben ze hierdoor een grote en indringende invloed op de beeldvorming. Toen Bill Clinton tijdens zijn presidentscampagne terugviel in de peilingen omdat hij beschuldigd was van overspel en ontduiking van de dienstplicht, benaderde zijn campagnestaf niet de televisie, maar *Time* met de vraag of de redactie plaatjes wilde laten schieten van de kandidaat achter de schermen. In de fotoreportage van *Time* werd Bill doodmoe, diep studierend en, wellicht het meest belangrijk, liefkozend met Hillary, afgebeeld. Een opzienbarend herstel in de peilingen was het gevolg, niet in de laatste plaats doordat de televisieprogramma's op basis van de foto's Clinton 'gewijzigd' gingen presenteren. *The New York Times Campaigns* laat er geen twijfel over bestaan dat het beeld de inhoud van de campagne dicteert. Zo sterk dat hierdoor meteen een verklaring wordt gegeven voor de paniek die binnen het Democratische verkiezingscomité ontstond toen bekend werd dat er foto's in circulatie waren waarop Kerry onhandig surfend en liggend in het water stond afgebeeld. Vanaf dat moment was het leiderschapsimago van de Democraat in de met zuidelijke waarden doordrenkte Amerikaanse politieke cultuur onherstelbaar beschadigd.

Dr. **Hans Veldman** is docent Amerikanistiek en Internationale Marketing aan de Haagse Hogeschool.

### **Besproken boeken:**

*Grand Old Party. A History of the Republicans*  
door **Lewis L. Gould**  
Random House. New York 2003.  
624 pag., € 46,50

*Party of the People. A History of the Democrats*  
door **Jules Witcover**  
Random House. New York 2003.  
848 pag., € 46,50

*Presidential Campaigns. - From George Washington to George W. Bush. Revised Edition*  
door **Paul F. Boller jr.**  
Oxford University Press. New York 2004.  
498 pag., € 17,80

*The New York Times Campaigns. A Century of Presidential Races*  
door **Alan Brinkley**  
Dorling Kindersley Publishing. New York 2001.  
416 pag.